

офіційних документів, що відображають виконання фінансово-господарських операцій, з документами проведених перевірок досліджується інформація, що міститься у первинних документах та облікових реєстрах суб'єкта підприємницької діяльності і документах, у яких подані дані про характер і обсяг виконуваних операцій.

Нині широкого розповсюдження набула діяльність контролюючих органів (державна податкова адміністрація, податкова поліція та інші) по актуванню виконуваних операцій. Наприклад, під час реалізації товару (продукції) господарюючим суб'єктом з виїздом у іншу місцевість у окремих випадках їх діяльність контролюється шляхом складання актів, у яких відображаються характер і зміст операцій. Пізніше ці дані направляються у відповідний орган за місцем розташування суб'єкта підприємницької діяльності. Такі дані є засобом контролю за повнотою і точним відображенням в документах обліку виконаних операцій.*

Слід врахувати, що у практичній діяльності щодо виявлення порушень законодавства про податки часто зустрічаються випадки невідповідності між документами, у яких відображаються окремі операції, і фактичним обсягом змістом операцій (заниження кількості придбаного товару, заниження ціни реалізації). Через зіставлення даних за документами і фактичної наявності товару можуть бути встановлені факти ухилення від сплати податків.

Крім зазначених у цій статті, є інші способи дослідження документальних даних, як: контрольне звіряння даних про рух товарно-матеріальних цінностей; зустрічна перевірка документів, що знаходяться у різних організаціях, моделювання, що використовується для відтворення реквізитів втрачених або знищених документів; формальна арифметична і нормативна перевірка документів (перевірка дотримання правил складання і оформлення документів, перевірка автентичності документа та його реквізитів, записів). Але це вже виходить за межі нашої публікації.

Надійшла до редколегії 13.01.97

М. Г. Чернець

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АВТОМАТИЗОВАНИХ БАНКІВ ДАНИХ, ЩО МІСТЯТЬ ВІДОБРАЖЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ

З прийняттям Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю на 1996-2000 рр. розпочалися інтенсивні дослідження і розробки у

галузі інформатизації діяльності правоохоронних органів. Основні напрямки цих робіт накреслені ще у Концепції та Програмі інформатизації діяльності правоохоронних органів України на 1992-1995 рр. і на період до 2005 року, підготовлених Інститутом кібернетики ім.В.Глушкова НАН України разом з МВС, СБУ, Генеральною прокуратурою та Верховним Судом [2, с.27].

Одним із таких напрямків є розробка комплексної системи автоматизації збирання, передачі, обробки, зберігання та видачі інформації на всіх рівнях системи управління МВС України, створення у службах та органах внутрішніх справ розподілених банків даних, інтегрованих у єдину інформаційну мережу. Невідкладного вирішення потребує питання створення автоматизованих робочих місць (АРМ), які б давали можливість санкціонованого доступу до інформаційних масивів кожному співробітнику правоохоронних органів безпосередньо зі свого робочого місця через ПЕОМ з використанням каналів зв'язку.

Процес інформатизації органів внутрішніх справ знайшов подальший розвиток у розробці Державної автоматизованої системи кримінологічної інформації, аналізу і прогнозування злочинності (ДАСКІ), основою якої стала створена у серпні 1992 р. ГІБ МВС України єдина система інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ (ЄСІЗ).

ЄСІЗ - це система обробки даних, у якій інформація обробляється за єдиною схемою на основі стандартних вихідних та нормативно-довідкових даних для різних завдань. Це означає, що всі процедури обробки розглядаються як взаємообумовлені елементи нерозривного процесу. Відмінності у організації традиційних систем обробки даних та єдиної системи пов'язані зі зміною направленості потоків інформації і централізації процедур обробки, що дасть можливість ліквідувати роз'єднаність існуючих інформаційних масивів та їх взаємне дублювання.

Інтегровані у ЄСІЗ банки даних зможуть видавати про особу, що перебуває на обліку, вичерпну сумарну інформацію, котра має надходити телеграфними і телефонними каналами зв'язку з низових підрозділів на вищі.

Технічним завданням на створення ЄСІЗ передбачено зберігання у масивах, поряд з іншою інформацією, також даних про зовнішність осіб, що перебувають на обліку (у вигляді словесного опису чи напівтонових зображень). Але автоматичний пошук у базах даних осіб за ознаками зовнішності передбачається проводити лише з використанням відомостей, отриманих на основі словесних портретів. Таким чином, у

розроблювану систему з самого початку закладаються такі ж недоліки, обумовлені фактором суб'єктивізму, що мають місце при оцінюванні ознак під час складання словесного опису, які існують і у нині діючій системі АБД [3, с.12-14].

Недоліком ЄСІЗ є також і те, що перелік інтегрованих у цю систему банків даних обмежений інформацією лише про осіб, що підлягають криміналістичній реєстрації тими, що перебувають на обліку в органах внутрішніх справ, невстановленими громадянами, особами, які пропали безвісті і т.д.) і не включає масиви паспортних служб та адресно-довідкових бюро. Досвід експлуатації діючої системи АБД свідчить, що ефективність автоматичного пошуку осіб значно зростає зі збільшенням кількості взятих на облік об'єктів, адже це підвищує імовірність попадання у вибірку особи, яка розшукується.

Зараз інформаційні обліки паспортних та адресно-довідкових служб у відповідності до Концепції і Програми інформатизації діяльності правоохоронних органів України також концентруються і переводяться у цифрову форму. З цією метою МВС України у співробітництві з Інститутом кібернетики НАН України, Інститутом реєстрації інформації та Міжнародним центром інформаційних технологій розробило пропозиції по створенню єдиної державної автоматизованої паспортної системи (ЄДАПС), що дозволить взяти на облік усіх громадян на території України.

ЄДАПС передбачається будувати за двохконтурним принципом, відповідно до якого у одній інформаційно-пошуковій системі можуть існувати дві незалежні підсистеми, що містять власні масиви [4, с.28]. При цьому автоматичний пошук осіб буде здійснюватись за паспортними обліковими даними (ПІБ, адреса і т.д.), а не за півтоновими портретними зображеннями, виведеними у окреме контур-сховище, автоматичний пошук не передбачений.

Підсумовуючи сказане, можна зазначити такі особливості перспектив розвитку інформаційних масивів, що містять відображення зовнішності осіб, які перебувають на обліку правоохоронних органів України;

- система криміналістичної інформації ДАСКІ, що базується на ЄСІЗ, буде інтегрувати у єдину мережу географічно віддалені банки даних оперативно-розшукової та довідкової інформації; однак вона охоплює обліком не все населення, а лише строго визначену законодавцем категорію осіб, що неминуче призведе до зниження ефективності інформаційного забезпечення таких за-

ходів, як встановлення особи невіданих трупів, затриманих (виявлених) невіданих громадян, які не бажають назвати себе або не можуть цього зробити через свій фізичний стан, вік чи хворобу;

- бази даних ЄСІЗ будуть містити як словесну інформацію про зовнішність осіб, так і їх напівтонові зображення, але технічне завдання на розробку і впровадження ЄСІЗ не передбачає розпізнавальних автоматизованих інформаційно-пошукових систем (РАІПС) для пошуку осіб у базах даних за їх напівтоновими портретними зображеннями, що знижує ефективність ЄСІЗ і ДАСКІ в цілому.

Зараз спільними зусиллями спеціалістів кафедри криміналістики Університету внутрішніх справ і лабораторії інформатики Харківського авіаційного університету створений дослідний зразок розпізнавальної автоматизованої інформаційно-пошукової системи "Портрет", що дозволяє здійснювати автоматичний пошук і розпізнання осіб у базах даних за їх портретними напівтоновими зображеннями [5, с.42-50]. З урахуванням технічних можливостей РАІПС "Портрет", вважаємо за доцільне уже сьогодні, поки ще не почалося формування баз відеоданих, внести корективи у процес створення систем ЄСІЗ і ЄДАПС, з цією метою пропонуємо інтегровані банки даних цих систем об'єднати у єдину інформаційну мережу, що містило б у собі, окрім іншої інформації, бази відеоданих, які мали б переведені у цифрову форму об'єктивні та суб'єктивні зображення зовнішності осіб (у формі фотографічних, мальованих і композиційних портретів), що перебувають як на паспортному, так і на криміналістичному обліку. Пошук осіб у базах відеоданих за зображенням зовнішності повинен здійснюватись за допомогою РАІПС "Портрет". Формування і ведення баз відеоданих необхідно провадити з дотриманням загальнообов'язкових вимог співставлюваності зображень зовнішності осіб, що виявляються у виборі єдиного для всіх зображень ракурсу, масштабу, умов освітлення [6, с.95; 7, с.6-8].

Стратегія формування і ведення відеобанку повинна враховувати зміни, яких зазнає зовнішність людини внаслідок віку, деяких захворювань чи хірургічного втручання при проведенні пластичних операцій. Зважаючи на це, необхідна організація процесу постійного накопичення інформації про зовнішність будь-якої особи, що досягла шістнадцятиріччя, шляхом переведення у цифрову форму і вміщення у базу відеоданих кожного документного фотопортрета, які робляться протягом

всього життя. До таких фотопортретів належать паспортні фотознімки, знімки для військових квитків, посвідчень особи, посвідчень водія, членських квитків, перепусток і т.п.

Щоб забезпечити проведення заходів по переведенню документних фотопортретів на магнітні чи оптичні носії, необхідно організувати спеціалізовані фотоательє, позбавивши одночасно всіх інших ліцензій на виробництво портретів для документів. У завдання подібних фотоательє входило б не тільки і навіть не стільки виробництво документних знімків (з дотриманням єдиних стандартів), але й постійне поповнення по каналах зв'язку інформаційних масивів баз відеоданих ЄСІЗ поточною інформацією, що містила б у собі зовнішності та необхідний супровідний текст.

Ідея організації окремих фотоательє для виготовлення знімків на документи, що посвідчують особу, не нова і пропонувалась свого часу криміналістами з метою стандартизації документних фотопортретів, як найважливішої умови для ефективного проведення портретно-криміналістичних експертиз [8, с.311]. Запропоноване ж створення мережі пунктів по виробництву портретів для документів з організаційним включенням її до структури МВС дасть змогу не тільки стандартизувати виробництво документних портретів, але й забезпечити повсюдний облік усього дорослого населення за ознаками зовнішності.

Пункти по виробництву портретних зображень для документів чи для постановки осіб на криміналістичний облік слід обладнати стандартним набором технічних засобів: фронтальна та бокові (профільні) фоточилі відеокамери, відеопроцесор, пристрій зовнішньої пам'яті, пристрій контролю у вигляді ПЕОМ, друкуючий пристрій (принтер). Замість бокових камер можна використовувати систему лінз, призм або дзеркал з тим, щоб фронтальна камера змогла просканувати і профільне зображення об'єкта. Документні зображення отримуємо таким чином: об'єкт зйомки розміщується на певній відстані від камери, яка перетворює оптичне зображення в електричний відеосигнал, що надходить на відеопроцесор, який переводить відеозображення у цифрову форму, після чого воно подається на пристрій контролю (як пристрій контролю може бути обрана ПЕОМ стандартної конфігурації). Оператор, контролюючи процес зображення на екрані монітора, вибирає необхідні параметри ракурсу, масштабу та яскравості, а також доповнює напівтонове зображення необхідною текстовою інформацією. Після цього цифрове зображення зовнішності передається каналами зв'язку у відеобанк або, якщо такі канали

зв'язку відсутні, у пристрій зовнішньої пам'яті, виконаний на магнітних дисках чи оптичних накопичувачах, які можна легко транспортувати [11, р.51]. Для роздрукування портретного зображення використовується друкуючий пристрій (принтер), який дозволяє здійснювати якісний друк напівтонового зображення і текстової інформації безпосередньо на сторінки документа.

Такі пункти, розмішені на території кожного міськрайліноргану внутрішніх справ, мають бути об'єднані у єдину інформаційну мережу інтегрованих банків ЄСІЗ. У цих пунктах може також проводитись криміналістична реєстрація осіб. При цьому у бази даних ЄСІЗ повинна надходити графічна інформація про зовнішність реєстрованої особи: ракурс в анфас, правий та лівий профіль, портрет чи зображення з поворотом голови на 45°, а також зображення на весь зріст.

Зважаючи на те, що ЄСІЗ будується як відкрита система, здатна розширюватися за рахунок нових інформаційних масивів, запропонована мережа пунктів (фотоательє) може, якщо у цьому з'явиться потреба, дообладнуватися відповідною апаратурою, яка б дозволяла здійснювати криміналістичну реєстрацію та автоматичний пошук осіб не тільки за ознаками зовнішності, але й з використанням слідів пальців рук [10, с.33-37], геометрії долонь [11, р.54-55], малюнків райдужної оболонки очей [12, с.22-26], параметрів голосу [13] і т.д.

Вважаємо, що реалізація поданих пропозицій підвищить ефективність впроваджуваних систем ДАСКІ, ЄСІЗ та ЄДАПС, що дозволить підняти діяльність правоохоронних органів на якісно новий рівень.

Список літератури:

1. О республиканской программе борьбы с преступностью на 1990-1991 г. // Постановление Совета Министров Украины N204 от 20.08.90.
2. Босенко И.Н. Использование ПЭВМ, внедрение АРМ и сетей ЭВМ в деятельность органов внутренних дел // Информационное обеспечение деятельности органов внутренних дел. Состояние и перспективы. К., 1992.
3. Савченко С.М., Волков В.М. АБД: использование в раскрытии и расследовании преступлений. М., 1987.
4. Яковлева С.Ю. Информационное обеспечение деятельности органов внутренних дел. Современное состояние и перспективы. К., 1992.
5. Чернец Н.Г. Новая РАИПС "Портрет" для поиска лиц в автоматизированных банках фотографических и рисованных портретов // Криминалистика и судебная экспертиза. К., 1995. Вып.47.
6. Зинин А.М., Снетков В.А., Файн В.С. К вопросу об автоматизации портретного отождествления личности // Сб. научн. трудов. М., 1971. Вып.19.
7. Степин В.С., Савушкин А.В., Зотов А.Б. Криминалистическое отождествление человека по разноракурсным фотопортретам. М., 1992.
8. Завизист Н.В. Стандартизация изготовления фотоснимков для документов - важное условие

ефективності портретно-криміналістическої експертизи // Криміналістика і судова експертиза. К., 1972. Вип.9. 9. Info World Publications. 1990. April 2. 10. Лунев В.А., Нікітіна В.Н., Хвьяля-Олінтер А.И. Розробка автоматических інформаційних тактископіческих систем // Інформаційний бюллетень. М., 1992. 11. High Technology. 1987. № 2. 12. Средства контроля доступа // Иностранная печать о техническом оснащении полиции капиталистических государств. М., 1993. № 4. 13. Тимошенко П.Ю., Салтеский М.В., Жариков Ю.Ф. Теория и практика использования следов памяти (идеальных отображений) в расследовании преступлений. К., 1991.

О.В. Одерій

ОСОБЛИВОСТІ У ПОРУШЕННІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО НЕЗАКОННИЙ ОБІГ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Питання про підстави для порушення кримінальної справи слід розглядати у двох аспектах: встановлення ознак злочину, що складають мінімум ознак злочину для обгрунтованого порушення кримінальної справи, та достатності фактичних даних, які характеризують ці ознаки. Достатність підстав для порушення кримінальної справи визначається особою, яка провадить попередню перевірку, з урахуванням фактичних даних та характеру злочину [1, с.47].

Проведене нами узагальнення слідчої практики показало, що у 65% кримінальних справ попередня перевірка провадилась протягом доби, що свідчить про відповідальність і розуміння практичними працівниками важливості своєчасного отримання достатніх підстав для порушення кримінальної справи, після чого можливе використання всіх процесуальних засобів та способів для отримання доказової бази. Протягом трьох діб провадилась попередня перевірка у 18,6% кримінальних справ, у 10% - протягом десяти діб. 5,4% кримінальних справ були порушені з недотриманням строків, визначених процесуальним кодексом (ст.97 КПК), тобто більш ніж через десять діб з моменту реєстрації матеріалу.

Практичні працівники вказують на декілька причин, що обумовлюють порушення строків вирішення матеріалів. Так, під час попередньої перевірки матеріалів органом дізнання, слідчим доводиться зустрічатись з униканням від подання відомостей, що вимагаються, несвоечасністю відповідей на запити, протидію посадових осіб, що не бажають надавати необхідну інформацію, довготривалістю віломчих перевірок, що обумовлені діями інструкціями і т.д. Інколи довго триває попереднє дослідження віломчених речовин з метою визначення їх належності до наркотичних засобів та встановлення точної ваги. Вихід з такої ситуації